

Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei, 1922-07-24 ar 25, iš Miuncheno - į Berlyną

„Ir man ilgu, ir aš taip noriu, kad būtų skaudu - -“

„Ir man ilgu, ir aš taip noriu, kad būtų skaudu - - Aš taip skausmo noriu, o tu šito nesupranti“ - -

O tu, o tu ar žinai, kiek aš laukiau, kol tu šituos žodžius pasakysi?! O tu ar žinai, kad tai yra mano žodžiai, kurie visuomet buvo many, kurių aš tau niekuomet nesakiau, nes aš tikėjau, kad ateis ta valanda, kada tu juos pasakysi[,] ir jie bus teisingi! Tu juos netyčia pasakei, bet kaip gerai, kad tu juos pasakei[!]

Ar tu žinai, kokia mėlyna paukštė nuskrido nuo mūsų akių ten[,] toli į nebūtybę, nuo mūsų akių, kurias ji uždengusi sparnu laikė, nuskrido, kad daugiau nebesugrįžti - ar tu žinai, kokią tu paslaptį tais savo žodžiais pasakei? Iki šiol ta paslaptis buvo kiekvieno mūsų skyrium, bet dabar ji pasidarė mūsų viena, mūsų bendra, mūsų neišsemiama paslaptis! Ir jeigu net Tu būtum pasakius kitur, kitąsyk ne tokiaime gerame, ne tokiaime begaliniai gražiam laiške, tai nebūtų buvę taip gražu ir taip teisinga! [1]

Tu ar manei, kad aš tave už tų žodžių pagausiu?

Tu ar žinojai, kad aš toks žulikas esu, kad aš maniau ir laukiau, kad tu pasakytum tai, ką aš manau?..

Atsimeni Tiuringiją, tą mažą gražią, kaip ji vadinasi - aš jau nežinau, jei ne Juozapato pakalnę? [2] Paskutinį rytą tau buvo liūdna - atmeni? Tu norėjai kažką sakyti, o tik pasakei - pasižadėkim. Aš tau nieko nesakiau, tylėjau ir sekiau tavo mintis. Man nebuvo liūdna, man buvo sieloj giedra ir man dainuoti norėjos... Paskui tu pasakei tikrai bijanti, kad nepražūtų tai, kas mūsų santykiuose buvo gražu, tuomet aš tave pabučiavau, ir tu buvai lengva kaip daina ir prinykai prie manęs, nors iš ryto tu nenorėjai manęs bučiuoti... Aš tuomet irgi nieko tau nepasakiau... O tu sakai[:] „O tu šito nesupranti...“ Po to, ką aš tau priminiau, tu turbūt jau nemanai, kad aš nesuprantu - aš per daug giliai tave visą jaučiu, kad to nesuprasti - bet taip gerai, kad tu tai pasakei... Bet tasai skausmas, apie kurį tu kalbi, tai nėra skausmas[,] skausmas, kurį kentėti reikia, tai nėra skausmas, kurį iškentėjus pereina... Tai yra skausmas, kuris ateina su dainomis, su pasakomis, su burtais, su magnetiniu žemės virpėjimu ir kurį gyventi reikia pačiam būti pasakingam!.. [3] Ir jei aš ateitau in tave[,] išblyškusią ir nuvargusią, nemiegotą ir nusilaksčiusią[,] - juk skausmas būtų toks šiokiadienis, juk džiaugsmas būtų toks liūdnas, kurio ir laukti nei nereikėjo - - - Ir po šio laiško man aišku, kad į Berlyną į Tave aš nevažiuosiu, ir gerai padariau, kad net į Lietuvą grįšim ne kartu... [4] Tu gal pasakysi, kad aš vėlei tavęs taip nepasiilgstau, kaip tu manęs, bet tu tik pagalvok - ar būtų gerai, jei aš atvažiuotau į Berlyną ir jei mes kartu važiuotumėm į Lietuvą!

Bet tu, Vanduk, - aš net pasakyt nemoku, - tu kaskart daugiau ir daugiau esi tokia, kokios aš tavęs senai senai laukiu. Ir tu seniau man tokių kaitrių, tokių kaitrių laiškų nerašydavai, kokius dabar paskutinius tris laiškus parašei. Skaitau ir pasigieriu, ir apsvaigstu, ir net aš pats bijau, neišlaikysiu - ir net bijau tave tą momentą pamatyti, kad koks debesėlis neužtemdytų to skaistaus apsvaigimo, kuriuo aš tavo laiškuos pasigieriu! Ir kaip gerai, kad aš iš anksto nusprendžiau į Berlyną į tave nevažiuoti!

Tavo projektas - sudaryti kompaniją iš gerų žmonių eit į Palangą - po tavo laiško manęs nei kiek nevilioja. Jei bus prie mūsų žmonės, nors ir artimi, nors ir mylimi, nors ir kuo geriausi, aš nebūsiu toks, koks aš galiu būti tikrai su tavim pasakoj, aš nebūsiu toks, kokio tu ilgiesi, - aš būsiu vėjas, latras ir bedievis - ir daugiau nieko [5]. Ir tau bus skaudu dėl manęs ar net[,] kaip tu sakai[,] „gėda“ - ir mums abiem bus negerai - juk tu pati tai žinai... O kompanijoje aš kitoks būti negaliu - nes aš

niekuomet neleisiu, kad kas nors kitas[,] be tavęs[,] galėtų ineiti į mano sielą ir žinoti, kas joje dedas. Niekumet aš to neleisiu – nes aš to net fiziškai negaliu! Tegu būsiu veidmainys, žulikas, apgavikas, nusidavėlis – man tai absoliutinai vis viena, by tik svetimas žvilgsnis mano sielon nepažvelgtų, mano paslapties neižleistų! – –

Tuo aš visai nenoriu pasakyti, kad jeigu susidarys kompanija, kad aš visai neisiu – žinai, aš nemėgstu iš anksto nustatyto plano vykinti – gal Lietuvoj kas nors nepaprasto atsitiks, gal mes ką nors įstabesnio sumanysim. (Bet dėl visko Berlyne nusipirk maudymos kostiumą – mano sąskaita, kaip tavo tėvas sako.) Kai dėl tų eilių, kurias tu skaitei laiške į Kiršą [6] ir už kurias tu mane kolioji[,] – tai jos buvo rašytos specialinai vienam Kiršai, kad jį paerzinti, ir jis kiaulė – kad jis jomis giriasi... Bet aš dabar tyčia jas susieškojau ir perskaičiau – ir man rodos, jeigu tu jas būtum supratęs ir jeigu jos nebūtų buvusios atsiųstos su tokia durna atvirute, tai tu manęs nekoliotum – jos visai nėra tokios, kokios tu manai ir kokių tu nenori – – Bet Kiršai už tai, kad jis tau jas parodė – nudraskyk ausis – –

Aš tau dar rytoj parašysiu keletą žodžių – ar tu dar begausi Berlyne? O man po Tavo laiško perėjo visas nusiminimas, aš vėlėi jaučiuos stiprus ir tvirtas, aš vėlėi noriu gyventi ir skrajoti.

Vandukai, bet tu nemanyk, kad aš tavęs nepasiilgstu! Aš tik gal kai kada tau tyčia nesakau to, ko laukiu, kad tu pirma pasakytum, bet kas nedalinamai mūsų abiejų sielose gyvena –

Bučiuoju tave visą visą tūkstančius kartų iki skausmui, iki gėlai, iki apsvaigimui –

Tavo Boliukas.

Atsprašyk mergaičių nuo manęs už atvirutę! [7]

KOMENTARAI

[1] Minimas Vandos Daugirdaitės laiškas Baliui Sruogai neišliko.

[2] Per 1921 m. Kalėdas Balys Sruoga ir Vanda Daugirdaitė buvo nuvykę į Oberaudorfo slėnį: „Praleidom gražiausias gyvenimo valandas ir ten galutinai nutarėm, kad gyvenime daugiau nesiskirsim. Tai buvo mūsų slaptos vedybos“ (Vandos Sruogienės pastaba, in: *BLKMČ BS, KC PENN*, l. 39, žr. Balio Sruogos atvirlaiškis Vandai Daugirdaitei, iš Miuncheno – į Berlyną, 1921-11-25, in: *MLLM GEK* 3961/20, *MLLM ER1* 1794, l. 1v). 1922 m. per Sekmines Balys Sruoga ir Vanda Daugirdaitė tris dienas praleido Tiuringijoje: „Buvo puikus pavasaris, pievos žydėjo, kalnai buvo dar padengti sniegu. Ėjom pėsti daug kilometrų, kėlėmės gan aukštai – praleidom nepamiršamas dienas...“ (Vandos Sruogienės pastaba, in: *BLKMČ BS, l. 32, KC PENN*, l. 29, žr. Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei, iš Miuncheno – į Berlyną, 1922-05-30, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 471, l. 1r-v). Balys Sruoga, prisiminęs išvyką į Tiuringiją, vėliau rašė: „Ar tau neilgu, Vandukai? / Ar tos trys tiktai dienos, kartu pergyventos, širdy nieko nepaliko? Vandukai! / Ar tylų vakarą Tavo siela nieko negirdi? / Pasiklausyk, užsimiršk – atsimink mėlyną mėlyną tolį – / Bal.“ (Balio Sruogos atvirlaiškis Vandai Daugirdaitei, iš Miuncheno – į Berlyną, 1922-06-09 ar 10, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 659_9, l. 1v). Į Tiuringiją (Saafeldą) jie vėl grįžo po metų, kalbėjosi apie ateitį (Vanda Daugirdaitė studijuoti į Berlyno universitetą rudenį dėl pasikeitusios politinės ir ekonominės situacijos Vokietijoje nebegrįžo): „1923 m. per Sekmines dviese pėsti perėjom Tiuringiją“ (Vandos Sruogienės laiškas Algiui Samulioniui, iš Čikagos – į Vilnių, 1978-10-10, in: *LLTI TS*, l. 1r); „1923 m. vasarą susitikom su Baliu Tiuringijoje, tarėmės, kas daryti, abu buvom vienos nuomonės, kad vesti mums dar per anksti, bent vienas turi baigti mokslą“ (Vandos Sruogienės laiškas Algiui Samulioniui, iš Čikagos – į Vilnių, 1979-07-18, in: *LLTI TS*, l. 2r); „Svarstėm tada, ar mums jau vesti, ar dar laukti. Reikėjo laukti, nes jis jau buvo pradėjęs ruošti baigiamiesiems egzaminams. Aš praleidau labai liūdną žiemą Būgiuose... O mudu tada pėsti perėjom gal 100 klm. per gražią gamtą ir liko labai gražių atsiminimų“ (Vandos Sruogienės laiškas Algiui Samulioniui, iš Čikagos – į Vilnių, 1987-04-24, in: *LLTI TS*, l. 1r).

- [3] Anksčiau rašytuose Balio Sruogos laiškuose Vandai Daugirdaitei ryškus meilės, pakylėjančios gyvenimą, gyvenimo, virstančio pasaka, leitmotyvas: „Ir norėčiau aš tau pasakyti pasaką apie seną burtininką ilgabarzdį, kaip jis gyveno ir kaip jam liūdna buvo, ir kaip iš jo širdies ėmė saulės byrėti. Ir kaip jų pasidarė daug daug – ir kaip jis glostė paskui savo žilą barzdą, ir kaip iš jos spinduliai skaidriomis vilnimis tekėjo ir tekėdami šlamėjo. / Aš daug daug tau pasakų norėčiau pasakyti, by tik tavo akyse ugnikė spindėtų ir tu būtum tokia, kaip tavo akių ugnikės. / Aš skrendu per laukus ir sakau tau pasakas – ką aš daugiau darysiu: pasaulis toks platus ir taip daug jame malonės yra! / Ir, rodos, per tave, per tavo liepsnikę mano numylėtas pasaulis amžinybės grožį paskendo. Ir, rodos, per tavo meilę aš pats pasakingas pastojau. / Argi ne pasaka – mūsų gyvenimas“ (Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei, keliaujant iš Palangos – į Būgius, 1921-09-08, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 525, l. 2r, 3r, 4r).
- [4] Vanda Daugirdaitė, baigusi istorijos studijų antrą kursą Berlyno universitete, vasaros atostogoms į Lietuvą planavo grįžti 1922-07-28. Balys Sruoga svarstė galimybę prieš tai nuvažiuoti į Berlyną, galvojo kartu vykti į Lietuvą. Balys Sruoga vėliau sprendimą pakeitė: turėjo palaukti Bavarijos policijos sprendimo dėl spekuliacijos bylos, į kurią buvo įpainiotas; prieš išvykdamas Balys Sruoga dar turėjo gauti leidimą gyventi Miunchene kitą semestrą; Balys Sruoga kartu su bičiuliu Faustu Kirša planavo išvyką į Bavarijos Alpes.
- [5] Balys Sruoga, būdamas su Vanda Daugirdaite ne vienas, o tarp kitų žmonių, nerodydavo šiltų jausmų, sąmoningai užsisklęsdavo: „Taip jau visad buvo – prie svetimų Balys laikėsi nuo manęs iš tolo“ (Vandos Sruogienės pastaba, in: *BLKMČ BS, KC PENN*, p. 33, žr. Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei, iš Miuncheno – į Berlyną, 1921-11-10, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 658, l. 1r-v); „Niekad nemėgęs viešai rodyti savo jausmų, visai mane ignoravo...“ (Vandos Sruogienės laiškas Algiiui Samulioniui, iš Čikagos – į Vilnių, 1981-06-07, in: *LLTI TS*, l. 4r).
- [6] Minimas Balio Sruogos laiškas Faustui Kiršai neišliko.
- [7] Sakinys, vertikaliai prirašytas laiško antrojo lapo pirmojoje pusėje.